

MAKTABGACHA KATTA YOSHDAGI BOLALARDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH IJTIMOIIY-PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Borotova Nigoraxon Kozimovna
Andijon viloyati, Xo'jaobod tumani
10-sonli Davlat Maktabgacha ta'lim
tashkilotida direktori

Kalit so'zlar: *kommunikativ kompetensiya, texnologiya, faoliyat, komponent, nutq, til, muloqot.*

Dunyoda ilk yoshdan bolalarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish, integrallashgan mashg'ulotlar orqali tarbiyalanuvchilarni nutqiy faoliyati va so'z zaxirasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishga doir qator ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Shu bilan birga maktabgacha katta yoshdagi bolalarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning metodik tizimini ishlab chiqish, zamonaviy texnologiyalari asosida tarbiyalanuvchilarda muloqotchanlik ko'nikmalarini rivojlantirishga ustuvor ahamiyat berilmoqda. Shuningdek, o'yin texnologiyalari hamda nutq vositalari (dialog, monolog, polilog, mimika, jest) yordamida maktabgacha katta yoshdagi bolalarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning metodik shart-sharoitlarini takomillashtirish muhim dolzarblik kasb etadi.

Mamlakatimizda maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq va muloqotchanlikni xorijiy tajribalar asosida rivojlantirishning metodik ta'minotini ishlab chiqishga katta e'tibor qaratilmoqda. "Ilk qadam" maktabgacha ta'lim tashkiloti o'quv dasturi va "Ilk qadam" davlat dasturi asosida yaratilgan "Ilm yo'li" variativ dasturlarini amalga oshirish jarayonida tarbiyalanuvchilarning kommunikativ hamda shaxslararo muloqot ko'nikmalarini tarkib toptirish, nutqni rivojlantirish bilan bog'liq faoliyat usullarini ishlab chiqish dolzarblik kasb etmoqda. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida "Maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratish, maktabgacha ta'lim tizimiga innovatsiyalarni, ilg'or pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish kabi ustuvor vazifalar belgilangan.

Ma'lumki, bugungi kunda maktabgacha ta'lim sohasida juda katta islohotlar amalga oshirilmoqda biroq, o'quv-tarbiyaviy jarayonda turlicha yondashuvlar olib borilsa-da, bolalarning maktab ta'limiga moslashishi, tengdoshlari va atrofdagilar

bilan samarali muloqotga kirishishi qiyin kechmoqda. Maktabgacha yoshdagi bolalarni kompleks rivojlantirish orqali ularni maktab ta'limiga intensiv tayyorlash masalasi dolzarb sanalmoqda. Mazkur yoshdagi bolalarda kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish maktab ta'limiga tez va samarali moslashish omili hisoblanadi. Kommunikativ kompetensiya ijtimoiy tavsifga ega bo'lib, uni bolalarda shakllantirish uchun umumdidaktik, xususiy tamoyillarga va innovatsion yondashuvlarga asoslangan jarayonni tashkil etish taqozo etiladi.

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning muloqotga kirishishi, so'z boyligi darajasi va ulardan kundalik nutqiy muhitda qo'llash holatlarini o'rganishga oid ilk kuzatuv ishlari orqali, mavzuning dolzarbligini quyidagi holatlar bilan asoslaymiz:

- katta maktabgacha yoshdagi bolalarda lug'at boyligining boshlang'ich ta'limda o'qitiladigan fanlarini egallash uchun yetarli emasligi;
- bolalarning o'z fikrini erkin ifodalash, nutqiy muhitga mos so'zlashish ko'nikmalarini rivojlantirishga oid didaktik ta'minotning yetarli emasligi;
- ota-onalarning o'z farzandini maktab ta'limiga nutqiy jihatdan tayyor bo'lish mezonlari va talablaridan yetarlicha xabardor emasliklari;
- maktabgacha katta yoshdagi bolalar muloqot davomida o'z fikri, hissiyotlari va taassurotlarini namoyon eta olmayotganliklari;
- maktabgacha katta yoshdagi bolalar o'z suhbatdoshiga iltimos yoki ma'lumotlarni ayta olmasligi, tanish insonlari bilan muloqotga kirisha olmasliklari.

Maktabgacha yoshda bolalarda muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish juda muhimdir. Bu maktabgacha yoshdagi bolalarning jamiyat hayotiga moslashishi, faol va ma'suliyatli ijtimoiy mavqega ega bo'lishi, o'zini anglay olishi, har qanday odam bilan doimo til topishishi va do'stlashishi uchun zarurdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ rivojlanishi ancha

murakkab va ko'p vaqt talab qiluvchi jarayon sifatida juda muhimdir, chunki rivojlanish bilan birga uning hissiy sohasi ham o'zgaradi, bola o'z his-tuyg'ularini anglash barobarida yanada yaxshiroq boshqarishni boshlaydi.

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim amaliyoti 5-6 yoshdagi bolalarda kommunikativlik, ya'ni ularning o'zgaralar va tengdoshlari bilan muloqot qilish maydoni keng bo'lgandagina, maktab ta'limi davrida o'quv materiallarini mukammal o'zlashtirish hamda kompleks rivojlanishning keng imkoniyatlari yuzaga chiqishi o'z isbotini topmoqda. Kommunikativlik bolaning shaxs sifatida shakllanishi jarayoni ostida kechuvchi qayta aloqaning sifati bilan bog'liq tushuncha hisoblanadi. Maktabgacha katta yoshdagi bolalar hayoti davomida ma'lum harakatlarni amalga

oshirishi uning atrofidagi boshqa insonlar bilan o‘zaro muloqoti orqali amalga oshiriladi.

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda kommunikativ kompetensiyaning shakllanishi ijtimoiy va shaxsiy omillarning o‘zaro aloqadorligida amalga oshadi. Maktabgacha ta’lim jarayonida bolalar o‘z faolliklarini namoyon etadilar va muloqotga kirishadilar. Bu jarayon ularda kommunikativ ko‘nikmalarni shakllanishiga poydevor yaratadi. Bu davrda bolalarda ma’lumot va voqeliklar haqida mustaqil fikrlash hamda o‘z fikrini bildirish jarayonlari yuz beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasining qonuni. Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida. T.: 2019-yil 16-dekabr, O‘RQ-595-son. Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 17.12.2019-y., 03/19/595/4160-son).

2. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz.-T.: O‘zbekiston, 2016.- 56 b.

3. Abduhakimova M.K. O‘zbekiston Respublikasida maktabgacha ta’lim tizimi taraqqiyotining tashkiliy –pedagogik asoslari (1991-2000 yy). Avtoref. ped.fan.nom.-T.: 2004.-22 b.

4. Abduraximova D.A. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni axloqiy ruhda tarbiyalashda xalq ertaklaridan foydalanish. Avtoref. ped.fan.nom.T.:1998.-25 b.

5. Abobakirova O.N. Sovremeniye problemi i innovatsionniye podxodi podgotovki detey k shkole//Molodoy ucheniy. Moskva, 2015-№3.

